

פרוטוקול מס' 51
מישיבה פתוחה של ועדת העבודה והרווחה
יום ג', כ"א בשבט התשמ"ה - 12.2.85, שעה 11.00

נכחו:

חברי הוועדה:
א. נמיר - היו"ר
ש. ארבלי-אלמוזלינו
ח. גרוסמן
ר. כהן
א. שוסטק

מוזמנים:
סגן שר האוצר ע. אמורי
א. נאורי - ראש העיר באר-שבע
ש. גזית - נשיא האוניברסיטה באר-שבע
ד. שחר - נשיא לשכת מסחר בבאר-שבע והנגב.
א. פידל - חבר מועצת עיריית באר-שבע
א. ניסן - מזכיר מועצת הפועלים בבאר-שבע
ע. כ"ץ - משנה למנכ"ל שירות התעסוקה
ז. חן - דובר שירות התעסוקה
י. בקל - מנהל ענף נכות במוסד לביטוח לאומי
א. אורנשטיין - מנהל חטיבת כימיה במשרד התעשייה והמסחר
א. ששון - הממונה על אזורי פיתוח במשרד התעשייה והמסחר

מזכירת הוועדה: א. אדלר

קצרנית: צ. ספרן

סדר היום: מצב התעסוקה בבאר-שבע.

היו"ר א. נמיר:

אני מתכבזת לפתוח את ישיבת ועדת העבודה והרווחה, ומאחר שאין התנגדות אני מכריזה על ישיבה זו כשיבה פתוחה.

מצב התעסוקה בבאר-שבע

בעקבות הדיונים שהיו בוועדה, במיוחד בעקבות הדיונים בנושא ירוחם, עסקנו במספר ישובים בדרום: עסקנו במצפה-רמון, בערד, ובשבועות הקרובים נעסוק גם בשדרות. לאור התבטאויות מהתבטאויות שונות של ראש המועצה המקומית בירוחם ובעקבות פירסום הודעה לעתונות של ועדת העבודה והרווחה על הדיונים שלנו בנושא ירוחם והפניה שלנו בנושא העברת המשרדים של מפעל הפוספטים לירוחם - לאחר שבעבר נפלה החלטה על העברתם לבאר-שבע - קיימתי שיחה עם ראש עיריית באר-שבע שמאד כעס על הוועדה ועלי אישית על כך שללא בדיקה יסודית של הנושא נחפזנו וקבענו את מה שקבענו לגבי ירוחם. אמרתי לראש עיריית באר-שבע שנשמע ברצון את פרנסי העיר באר-שבע, מה גם שלפי הדברים שמסר לי ראש העיר - והיתה לי שיחה גם עם מזכיר מועצת הפועלים - המצב בבאר-שבע מוגדר על ידם כמצב די קשה, ואני אומרת זאת בלשון זהירה ביותר.

נפתח בשמיעת ראש עיריית באר-שבע.

א. נאורי:

אני מאשר מלה במלה את מה שאמרה יושבת-ראש הוועדה ביחס לשיחה שלנו. הייתי מר נפש והתרעמתי על כך שמא הגענו למצב דברים ששומעים את דבריהם של אלה שמנפצים שמשות, שמובילים הפגנות ושוורפים צמידים ועל פי דברים אלה מקבלים החלטות.

מה שקרה בענין חברת "פוספטים": חברת "פוספטים" מחזיקה את משרדיה הראשיים בתל-אביב ומתל-אביב היא מנהלת את כל עסקי הכרייה, השיווק והכספים. במשך עשר שנים נסינו להסביר ל"פוספטים" בנפרד ול"פוספטים" במסגרת כי"ל - כימיקלים לישראל - שיש חשיבות רבה בכך שההנהלה תעבור לבאר-שבע. לאחר ששכנענו אותם להעביר את ההנהלה מתל-אביב לבאר-שבע הם רכשו מבנה של 3,000 מטרים מרובעים, השקיעו בו מליון וחצי דולר - עוד מליון וחצי דולר בהתחייבויות - ועוד חצי מליון דולר בהתאמת הבנין לצרכים שלהם, והבנין אמור להימסר לידם ב-1 באפריל. הופתענו כאשר הוחלט להעביר את ההנהלה לירוחם: קודם כל, זה לא יתן תעסוקה לירוחם אלא לכל היותר לכמה נשים שתנקינה את המקום. שנית, אין שום מבנים מתאימים ואנשים לא יעברו מתל-אביב לירוחם לעבוד, ובוודאי לא לגור. דבר זה בא לפגוע בבאר-שבע, כאשר את ירוחם זה אינו משרת. ולכן הדבר הראשון שאנחנו מבקשים: להעביר את רוע הגזירה, כי לא מדובר בהקמת מפעל בירוחם אלא בהעברת משרדים מתל-אביב.

לגבי באר-שבע: אנחנו שרויים במצב שלא נתוספו לאחרונה מפעלים, וכשאני אומר "לאחרונה" אני מדבר על תקופה של שבע-שמונה שנים. מפעל קיים אחד, של התעשייה האווירית, הורחב מעט כי מספר עובדיו הצטמצם. מפעל אחר, מפעל אלקטרוניקה, של תעשייה עתירת יידע הצטמק והתגמד. יש לנו בריחת מוחות. סטודנטים שמסיימים את האוניברסיטה אינם מוצאים תעסוקה, במיוחד אלה שבתחום האלקטרוניקה והמחשבים. יש לנו מיכללה לטכנולוגיה, הגדולה במדינה, ומתוך המחזור האחרון באלקטרוניקה, שהיה בן 30 תלמידים, 22 כבר עזבו את העיר כדי למצוא עבודה בחוץ, ואלו הם טובי הבנים שלנו. יש גם עזיבה בקרב המרצים באוניברסיטה והמכון למחקר שימושי, גם מהסיבה שהמכון אינו מגיע ליישום פעולות בתחום הטכנולוגיה של העשייה. יש בבאר-שבע אבטלה וכדאי שתשמעו עליה. בשלב שני גם נגיד מה אנחנו מציעים.

ש. גזית:

לא באתי לכאן כבאר-שבעי אלא כנציג הנגב לצורך זה, אם כי ברור שמה שאני עומד לומר על המצב באוניברסיטה, בעיקרו של דבר וברוב רובם של האישים הנוגעים בדבר, מתייחס כמובן לכאר-שבע.

הרשו לי להקדים על האוניברסיטה כמוסד: אוניברסיטת בן-גוריון אין לה זכות קיום אלא אם כן רואים אותה ביחד עם הנושא שאני סבור שהוא בקדימה לאומית: פיתוח ויישוב הנגב. אם אין כוונה לפתח את הנגב, אם אין כוונה ליישב את הנגב תכל על כל אגורה שמסקיעים באוניברסיטה - אותם סטודנטים שהנגב זקוק להם יכולים ללמוד לימודים אקדמאיים, במחיר זול יותר, בצפון המדינה, ואולי אפילו כדאי לשלוח אותם על חשבון מישוה לניו-יורק - אבל הגישה העיקרית היא שישנה אוניברסיטה והיא מכשיר מרכזי לפיתוח ויישוב הנגב.

אינני מתכוון לדבר על כל התחומים שאנחנו עושים, אבל התחום הראשון, הטבעי ביותר, הוא התחום של עצם קיום האוניברסיטה על סגל של כ-1,400 איש ואשה - כאשר סגל זה מתחלק, באופן גס, לכמחצית סגל אקדמאי וכמחצית סגל מינהלי-טכני - שברובם המכריע יובאו מן החוץ ולא צמחו בנגב. הפונקציונרים בדרג המינהלי הנמוך יותר נמצאו בבאר-שבע, אבל הרוב הגדול אלה אנשים שבאו מן החוץ, וזו ההגירה הטובה ביותר, החשובה ביותר, שהגיעה אל הנגב.

בשנה האחרונה פיטרנו כ-60 עובדים שלנו, ולקראת השנה הבאה, לפי התכנית, אנחנו עומדים לפטר כ-110 עובדים נוספים. כלומר, תוך שנה וחצי בערך נפטר כ-128-138 מסגל העובדים שלנו. ברוב המקרים אלה משפחות שיהיה להן קשה מאד למצוא תעסוקה חליפית במקום. כלומר, אנחנו בעצם מייצאים אנשים בחזרה. יותר מזה: האווירה ששוררת היום מביאה לכך שאנשים אומרים: אם זה מצב האוניברסיטה, אני מראש שולח מכתב ובודק אם יקבלו אותי באנגליה או באמריקה. זו בריחת המוחות המסוכנת ביותר שקורית לנו.

כתוצאה מהקיצוצים אנחנו לא רק מפטרים אלא הפסקנו לחלוטין לקלוט דור צעיר. אין לנו יכולת לקלוט אותו דור צעיר של בוגרי האוניברסיטה שבאופן טבעי היה צריך, בחלקו, להישאר ולהיקלט במוסד. במקצוע אחד ויחיד - הנדסת מחשבים - שלגביו בריחת המוחות היא גם כן קריטית - אנחנו מסוגלים לקלוט אנשים, אבל שם אין לנו מועמדים כי התעשייה מתחרה ואפשר לומר שהמצב חמור.

לגבי הסטודנטים: לצערי אין לנו סטטיסטיקה אמינה - זה מחדל שלנו, בעיקר משום שבעבר לא רצינו להקצות אמצעים לעשות סקר יסודי של מה שקורה לסטודנטים שלנו - אבל בתמונה גסה המצב הוא כך: יש היום באוניברסיטה כ-5,600-5,700 סטודנטים. מתוך האוכלוסייה הזאת פחות ממחצית היא אוכלוסיית הנגב - 2,600-2,700. מתוך אלה למעלה ממחצית הם תושבי באר-שבע.

אוכלוסייה זו אינה מתחלקת באופן שווה בין הפקולטות. יש לנו ארבע פקולטות: פקולטה למדעי הרוח והחברה, פקולטה למדעי הטבע, פקולטה למדעי הנדסה וטכנולוגיה, ופקולטה לרפואה. הפקולטה שבה יש משקל מכריע לאוכלוסיית האזור היא הפקולטה למדעי הרוח והחברה. זה הפתרון הטבעי, ובלי האוניברסיטה הרוב המכריע של תושבי האזור שלומדים באוניברסיטה לא היו מגיעים להשכלה גבוהה בתחום של הרחבת ההשכלה הכללית ובמסגרת מקצועות נוספים. יש הרבה מאד מורים, מחנכים ומנהלים בגין מבוגר יחסית שמנצלים את האוניברסיטה ומשלימים תואר ראשון, או מגיעים ללימודי תואר שני. בפקולטות האחרות הפרופורציה היא בערך שליש ורבע אוכלוסייה מקומית, ושני שלישים או שלושה רבעים באים מבחוץ מכל הארץ. אנחנו קולטים סטודנטים מקריך-שמונה, מחיפה, מתל-אביב וירושלים לפקולטות לרפואה, להנדסה וטכנולוגיה ולמדעי הטבע. בתוך המחלקות ההרכב משתנה: בביולוגיה יש מרכיב גדול יותר מקומי, במתימטיקה ופיסיקה יש יותר מרכיב ארצי.

היעוד של האוניברסיטה - לראות את בוגרי הנגב נשארים בנגב, לראות שחלק מכריע מן האורחים מבחוץ ייקלטו וימשיכו את פעילותם בנגב. זו הדרך הטובה ביותר לפיתוח האזור. כמובן שהמפתח לכך הוא שהבוגרים הללו יוכלו למצוא תעסוקה או במפעלי תעשייה או במפעלי מחקר, בעיקר מטביב לאוניברסיטה וקצת בקריה למחקר גרעיני בדימונה.

אין לי נתונים מדוייקים, אבל בהערכה גסה אנחנו מפסידים מן הפקולטה למדעי הטבע, מדי שנה, 78-88 מבוגרי הנגב, שאינם נשארים בנגב ויוצאים לחפש תעסוקה בצפון. התוצאה היא שאיננו קולטים את תושבי החוץ בנגב. כל אלה שבאים מן החוץ ולומדים אצלנו חוזרים בחזרה, עם תום הלימודים, לתל-אביב, לירושלים ולמקומות אחרים.

בפקולטה להנדסה הנתונים יותר גרועים. בפקולטה להנדסה - פרט להנדסה כימית, שכאן יש לנו יתרון שטיקרת התעשייה הזאת בארץ הוא באזור שלנו - בהנדסת מכונות ועוד יותר בהנדסה אלקטרונית ומחשבים אנחנו מייצאים בממוצע, באופן גס, כ-15% עד 20% מבוגרי הנגב חזרה צפונה, ובוודאי שלא קולטים את האורחים מבחוץ בתוך האזור. זה לא היה כך בעבר. כלומר, הנתונים הללו הם נתונים שהתפתחו בעיקר בשנים האחרונות ולמותר להצביע על חומרת המצב.

א. ניסן:

בין הסטטיסטיקה של שירות התעסוקה על מצב התעסוקה לבין המציאות האמיתית בשטח אין כל דמיון. ואפרט: בעיר כמו באר-שבע הקימו בשנות הששים מפעל לטכסטיל והיתה אז דעה ושמועה בעיר שיש לנשים סיכוי למצוא שם עבודה. נרשמו אז בשירות התעסוקה 1,500 נשים לקבל עבודה. במשך חודשיים עמדו בשירות התעסוקה בלחץ אדיר לרשום אותן. לימים, כשנודע לנשים שאין אפשרות לקלוט אותן והיו בעיות נשרו נשים אלה, אבל העובדה היא שבמשך חודשיים התייצבו בשירות התעסוקה 1,500 נשים כדי לחפש עבודה. אם כך זה היה בשנות הששים - בשנים שעבודת האשה ליד עבודת הבעל היתה חשובה למשפחה - על אחת כמה וכמה שאפשר להבין מה עומק האבטלה האמיתית, לא על פי הסטטיסטיקה, כיום, כשהמשפחה לא יכולה להתקיים בלעדי עבודת האשה בצד עבודת הבעל. בשעתו היה לי ויכוח עם אנשי משרד העבודה ביחס לעומק האבטלה, כשהם טענו שבסך הכל פונות ארבעים נשים ללשכת העבודה, וראינו: באו להירשם 1,500. זו היתה הוכחה שאי אפשר היה להתכחש לה.

אני חושב שהנתונים האלה, שמהם נזונה הממשלה ונזונות ועדות הכנסת - ולפעמים נוח להיות נזונים מהם - הם נתונים טועים ומטעים, ואני מבקש מוועדת העבודה והרווחה של הכנסת להיות מודעים לכך ביחס לכל הארץ ובפרט ביחס לבאר-שבע. נכון שאם מפטרים בעיר כמו באר-שבע 50-60 איש לא רואים אותם ביום הראשון מסתובבים ברחוב הראשי - בערי הפיתוח ההרגשה יותר כבדה, כי רואים מיד את כולם במרכז המסחרי - אבל הבעיה קיימת גם אם מדובר בעיר גדולה יותר.

נקודה נוספת: באזור באר-שבע גרים כיום כ-60 אלף בדואים.

ח. גרוסמן:

מה זה "אזור באר-שבע"?

א. ניסן:

אזור דימונה, ירוחם, מצפה-רמון, אופקים, ערד.

א. נאורי:

ברדיוס של כ-36 קילומטרים.

א. ניסן:

בדואים אלה סמוכים לשולחנה של באר-שבע, כי הם קשורים בטבורם לעיר באר-שבע מבחינה נפשית, רוחנית, קהילתית ומשפחתית, ולפי בקשתי צירף אותם הוועד הפועל של ההסתדרות - פרט לבדואים של רהט - למועצת פועלי באר-שבע. כשלבדואי יש יום חופש או יום מנוחה הוא נוסע לבאר-שבע, שם יש לו השוק שלו, בתי הקפה שלו, משרדי הממשלה. כלומר, הוא קשור לבאר-שבע ואנחנו חייבים לדעת זאת. בשנות האלפיים - וזה לא הרבה בחיי עם ומדינה - יגיע מספרם של הבדואים לכדי 160 אלף - 180 אלף. אני מעריך זאת על סמך נתון אחד: בחדר היולדות בבית-החולים סורוקה בנגב 60% מהיולדות, בממוצע, הן בדואיות.

א. נאורי:

40%

א. ניסן:

60% - כך נודע לי ממנהל בית-החולים, אבל דבריו של ראש העיר מחייבים אותי לבדוק את הנתון הזה שנית.

היו"ר א. נמיר:

גם 40% זה לא מעט.

א. ניסן:

אני אומר זאת כי אני חושב שוועדת העבודה והרווחה של הכנסת צריכה לתת את דעתה על העניין ומדינת ישראל חייבת לראות את ההתפתחות הצפויה בעין. הבדואים כיום מעורים בכל חיי הכלכלה בבאר-שבע - יש ביניהם גם קבלנים ומעסיקים - והיחסים בינם לבין היהודים עדיין תקינים, טובים, מצויינים, לא הצליחו לקלקל אותם, אבל צריך לראות את המצב שעלול להיות מבחינת התעסוקה.

א. שוסטק:

מה מצב התעסוקה אצל הבדואים?

א. ניסן:

הם חייבים לנסוע מרהט לאופקים. מתוך 60 אלף הבדואים באזור מאכלסת רהט 17 אלף. כדי לקבל עבודה הם צריכים לנסוע לאופקים.

א. שוסטק:

הם מקבלים עבודה?

א. ניסן:

הם צריכים לנסוע לאופקים ועל דעתו של בדואי לא יעלה לנסוע מרהט לאופקים ועוד לשלם את הוצאות הדרך במונית, כי תחבורה ציבורית סדירה אין.

בבאר-שבע יש היום אבטלה גדולה, הולכת וגדלה, ואומר נתון ידוע: 40% מכלל האבטלה הם בערי הפיתוח ובנגב. זה דבר קשה מאד, כי מי שגר באופקים, דימונה, ירוחם ואין לו עבודה - אין לו כלום. גם בבאר-שבע זה לא קל, אבל בבאר-שבע יש לפחות סביבה, בעוד שבערי הפיתוח אין כלום.

ה. גרוסמן:

מה אחוז דורשי העבודה בבאר-שבע?

א. ניסן:

בבאר-שבע יש כ-128 מחוסרי עבודה, אבל להערכתי המספר הרבה יותר גדול. אמרתי נתון זה כי עדיין לא עשו מיפקד אמיתי בעיר כמה באמת מחוסרי עבודה יש. אשה שרוצה לעבוד לא תצא לעבודה אם אין לה סיכוי לקבל עבודה מתאימה שתכסה את הוצאותיה כשהיא יוצאת לעבודה. איזה טעם יש לאשה כזאת לגשת לשירות התעסוקה? והתוצאה היא שלדידו של שירות התעסוקה היא לא קיימת.

ד. כהן:

אתה אומר שאין קשר בין הסטטיסטיקה לבין המציאות. אולי תאמר, להערכתך, איזה סדר גודל של קשר יש?

א. ניסן:

להערכתי יש היום לפחות 2,000 נשים שאילו היתה עבורן עבודה מתאימה היו יכולות לצאת לעבודה.

ד. כהן:

נוסף לאלה שנרשמות.

א. ניסן:

בוודאי. זה המינימום.

ד. כהן:

לומר, אפשר להוסיף כ-40%.

א. ניסן:

ללא ספק.

א. שוסטק:

2,000 אלה שמוכנות לצאת לעבודה פוטרן? הן מובטלות?

ד. כהן:

הן לא עובדות ולא נרשמות.

א. ניסן:

הן לא פונות ללשכה.

א. שוסטק:

כאלה יש בתל-אביב עשרות אלפים. אני רוצה לדעת מה מצב האבטלה, כלומר אנשים שעבדו והם מובטלים בגלל המצב עכשיו.

א. ניסן:

חלק מהם עבדו.

נשיא האוניברסיטה צדק בכך שהציג את באר-שבע כחלק מן הנגב, כי באר-שבע היא חלק מהנגב. היא נמצאת במרחק 120 קילומטרים מתל-אביב, שלא בדומה לאשדוד שנמצאת מרחק 20 דקות מתל-אביב. ההתפתחות של באר-שבע שונה והיכולת שלה כמטרופולין שונה מזו של אשדוד, למרות שגם אשדוד היא עיר ואם בישראל. מרחק של 120 קילומטרים מתל-אביב מחייב את באר-שבע לשמש עיר ומטרופולין לאזור. אם טוב לכל האזור טוב גם לבאר-שבע, ואם טוב לבאר-שבע טוב גם לכל האזור.

מבחינת הסטודנטים: אני לא צריך להגיד לכם מה פירוש הדבר שלסטודנטים מאופקים שלומדים בבאר-שבע ברור שעם גמר הלימודים הם לא חוזרים לאופקים, אני לא צריך להגיד לכם מה קורה למשפחות שלהם מבחינה מוסרית, נפשית וכלכלית. לכן ההשפעה מקיפה. היינו שמחים אם בבאר-שבע היו נשאים לא רק תושבי באר-שבע אלא גם אלה שבאו לבאר-שבע ושהו בה ארבע שנים. אין ספק שהם היו נשאים לו היתה נמצאת להם תעסוקה מתאימה.

ח. גרוסמן:

כל מי שלמד באוניברסיטת ירושלים נשאר בירושלים?

א. ניסן:

אם באזור שמהווה 62% משטחה של מדינת ישראל גרים רק 7% מכלל האוכלוסיה - זה נתון שצריך להגיד משהו. באר-שבע אינה ירושלים ולכן אני מדגיש זאת. באר-שבע, כמטרופולין, חייבת לתת תשובות.

ההצעות שלנו לתעסוקה, וקודם לטווח הקצר: א. להוציא מהר תכניות מגירה לגבי מפעלים שעומדים בפני ביצוע כדי ליצור תעסוקה.

ב. לקדם פרויקטים במפעלים קיימים, כי יש בהם תשתית ניהולית ומפעלית. אם בים המלח אפשר ליצור מצב שיקלטו עוד 200 עובדים מדימונה, מירוחם וממצפה-רמון זה טוב גם לבאר-שבע. יצירת פרויקטים וקידום מפעלים קיימים עדיף על פני תשלום דמי אבטלה שמנוונים את בני הנוער. תוצאות מעבדה מראות שבשעה שהיתה העבודה היזומה, עבודות הדחק, חשבו שאם תהיה עבודה יצרנית ואנשים יקבלו שכר פי שלושה הם ייצאו מהר לעבודה. התברר שהם לא יצאו מהר לעבודה, כי התרגלו לרמת חיים נמוכה, לתת-תזונה ולמצב קשה ולא יצאו. צריך ללמוד מן התוצאות האלה. על כל פנים צריך לחפש בהקדם האפשרי פרויקטים במפעלים קיימים בטווח הבינוני, שפירושו תקופה של שנתיים.

ג. להעביר את התעשייה הצבאית לרמת בקע, ומיד, כי אז נראה תוצאות בעוד שנתיים. אני מקווה שהתכנית אושרה ומונחת על שולחן הממשלה והכנסת.

ד. להעביר את באר-שבע לאזור פיתוח א'. הקדימו, ומהר מדי שמו את באר-שבע באזור פיתוח ב'. יש להחזיר את המצב לקדמותו.

ח. גרוסמן:

מתי העבירו אתכם לאזור פיתוח ב'?

א. נאווי:

לפני שמונה שנים.

א. ניסן:

ה. לסלול את מסילת הרכבת לאילת.

ו. לפעול בענין מאגרי הדלק ברמת חובב, שמדברים עליהם.

ז. להרחיב את שדה התעופה נבטים, שאזור המרכז לא רוצה בו. השקעה של 320 מליון דולר בשדה התעופה בן-גוריון לא יביא טובה לאזור והתושבים מתנגדים לו. זה פרויקט שאיננו מתאים לאזור מצומצם ומתאים לו יותר אזור שדה התעופה נבטים, כאשר גם הצבא מוכן להפוך אותו לשדה תעופה אזרחי.

י. ז'. אמיר:

שדה תעופה דו-תכליתי.

א. ניסן:

השקעה בשדה התעופה נבטים תביא תועלת לכל האזור.

ח. כתוצאה מהכלכלה הנכונה נמכרו כל השיכונים החדשים בבאר-שבע וצריך לפתח את הבניה. גם פרויקט זה יכול לתת תעסוקה.

אנחנו עומדים לבנות בבאר-שבע בית-אבות עם 600 מיטות ואני מבקש תשובה חיובית ממשרד העבודה והרווחה שיעזור לפרוייקט הזה כי הוא שותף לו.

לטווח הרחוק מדברים על שני פרויקטים: נושא תעלת הימים והקמת כורים אטומיים שמדברים עליהם. שני פרויקטים אלה הם לטווח של חמש עד עשר שנים.

ד. שחר:

יש לי הכבוד לייצג את חברי לשכת המסחר והתעשייה, מפעלים ועסקים באזור הנגב, באזור הדרום כולו. רבים מאתנו הגיעו לנגב בתקופת ההתפתחות הגדולה שלפני עשר וחמש-עשרה שנה. חיי הקהילה העסקית שלנו נזונים מן התעשייה. התפתחו חברות לתכנון הנדסי, לפיקוח הנדסי, קבלנות בנין, קונסטרוקציה, עבודות עפר, אספקה טכנית וכו' שנותנות פרנסה למאות ואלפי משפחות. היום אנחנו מרגישים שבקצב השחיקה שיש באזור הולכים העסקים שלנו ומצטמצמים, הולכים ונהרסים. אני רוצה למסור פה הצהרה, אולי קצת קשה, אבל קיבלתי יפוי כוח מחברי לומר אותה: אנחנו ננטוש את האזור ולא ניתן לעסקים שלנו לגווע לנגד עינינו. המשמעות של הדבר הזה לגבי התעסוקה היא ברורה בהחלט: אם הנגב לא יחזור ויקבל את סדר העדיפות של המשאבים והדחיפה של הפרוייקטים, ולא רק על הנייר אזור פיתוח א' - ובאר-שבע אפילו לא נכללת באזור פיתוח א' - לא נהיה מוכנים לשבת בחיבוק ידיים ולראות את העסקים שלנו נהרסים. ננטוש, והמשמעות ברורה.

ש' ארבלי-אלמוזלינו:

מה זה "ננטוש"?

ד. שחר:

נחזור למקום שממנו באנו.

א. פידל:

אני רוצה לומר מספר מלים על הנושא של מרכזיותה של באר-שבע בנגב כולו ולחזק כמה מן הדוברים לפני בכמה נתונים שאולי כדאי שנדבר עליהם. אם אנחנו מדברים היום על פיתוח הנגב ועל רשות לפיתוח הנגב - הלוואי וזה יבוא - זה אומר פיתוח תשתית טכנולוגית, פיתוח טכנולוגיה קיימת, פיתוח מאגר כוח אדם, פיתוח אמצעי תחבורה ופיתוח אמצעי תקשורת. לפי התיאוריות הקיימות - שגיאוגרפים יכולים להסביר אותן - אם לא יהיה מוקד, מטרופולין, מרכז שהוא מספיק חזק ומקרין לסביבה אי אפשר יהיה לעשות דבר. התכנון צריך להיות של אותה רשות לפיתוח הנגב ושהתכנונים לא יבואו מירושלים. אם בנגב עצמו לא יקום הגורם, בסופו של דבר כל הפיתוח ישאר על הנייר.

אנחנו צריכים להבין שבאר-שבע נהפכה לאט לאט למטרופולין, כי היא מבודדת מהמרכז, ואם היא לא תהיה מספיק חזקה היא לא תוכל להקרין לאזור סביב. מה שאנחנו רואים היום זה בדיוק ההפך והצפיות לא מתמלאות: אין פיתוח של תשתית טכנולוגית, אין פיתוח של אמצעי תחבורה, אין פיתוח של אמצעי תקשורת, אין כלום. יש דבר אחד: האוניברסיטה ממשיכה לעבוד קשה. ולא רק האוניברסיטה - גם המיכללה הטכנולוגית שהיא היום שם דבר. אנחנו עובדים קשה מאד בנגב למען יצוא, כמו שרוצים, אבל מה אנחנו מייצאים? - את הדבר היחיד שנמצא בידינו, וזה נושא כוח האדם. אנחנו בונים מאגרי כוח אדם וכל שנה מייצאים אותם. הפכנו להיות קולונייה: במקום כלשהו בארץ מחליטים שנעבוד קשה כדי לייצא למרכז. אין לנו מפעל שיוכל לקלוט עובדי אלקטרוניקה. מישהו ישאר במחשבים? בבאר-שבע יש התשתית הטובה ביותר בארץ לנושא הזה, אבל כולם בורחים למקומות שיש שם עסקים. אצלנו אין תשתית. גם בכימיה אנחנו היום המרכז בארץ, אבל אנשים כבר לא נשארים בנגב, חוטפים אותם. אנחנו לא מתקדמים.

הנוסחה ידועה: אין תמריצים. אנחנו אזור פיתוח ב', ואנחנו צריכים להתחרות עם אלסינט על נושא עטרות, ליד ירושלים, כשירושלים מקבלת אזור פיתוח א'. בשבע-עשר השנים האחרונות לא נפתחו מפעלים בנגב. יש קידום של אלה הקיימים, וגם זה טוב.

הכביש הדו-מסלולי, שנבנה בכל מקום בארץ, מתקדם אצלנו בעצלתיים. אנשים לא באים לבאר-שבע כי היא מנותקת מכל הארץ. לא טוב לגור במקומות כאלה. יש היום סטגנציה, ואם אני מדבר על נושא התשתית, מישהו יכול ללמוד ממה שקרה באופקים, כשבא לשם מפעל עתיר יידע. ומה קרה אחרי שנה? - חזרו ועקרו לרמת-גן, כי אין מי שיתן להם את הגיבוי שהם צריכים. ברגע שיש עזיבה של בעלי מקצוע מי שנשאר הם אלה שאין להם ברירה. אני שומע גם מה שאמר תברנו דוד שחר, שבעלי המקצוע הם הראשונים שיחזרו.

היו"ר א. נמיר:

בעלי עסקים.

א. פידל:

מי שיש לו אפשרות עוזב, ומי שנשאר הוא זה שאין לו ברירה. אנחנו בונים היום נגב יפה, פורח, כשהכל זה בלון אוויר אחד, כשהכל הולך למרכז ולצפון ולעוד אזורים. אנחנו צריכים להסכים שיש לחזק את באר-שבע כמוקד מרכזי שיכול להקרין לסביבה. אינני נגד זה שבדימונה יהיו מפעלים עתירי יידע כמו שיש היום, אנחנו לא צריכים להיות קצרי ראייה, אבל אם נחזק אותו מרכז נוכל להקרין לסביבה וזה יביא למה שאנחנו מדברים עליו: פיתוח הנגב. אני לא מקבל שהתכנון יהיה במרכז ואנחנו, כילידים, נקבל אותו כתתיבים.

היו"ר א. נמיר:

נשמע את נתוני שירות התעסוקה ביחס לבאר-שבע.

ע. כ"ץ:

יש לנו סיכום על כל הארץ ומתוכו אנחנו לומדים שמתחילת שנת 1984 ועד סופה יש גידול איטי ומתמיד במספר דורשי העבודה, יש ירידה מתמדת במספר ההזמנות לעובדים חדשים ואין שום ספק שהדברים שקורים בכל הארץ קורים גם בבאר-שבע. בכל ערי הפיתוח הדברים משפיעים ביתר חריפות, וכן"ל גם בבאר-שבע.

ר. כהן:

כל השנה?

ע. כ"ץ:

אני חושב שכל השנה.

נתוני באר-שבע עצמה הם הנתונים האמינים היחידים שיש לנו. אני רואה שבינואר 1984 היו רשומים 1,775 דורשי עבודה בבאר-שבע, ובדצמבר - 2,306 דורשי עבודה. הנתונים מראים על עליה איטית ומודרגת בכל השנה: 1,775 דורשי עבודה בינואר 1984, 1,795 רשומים בפברואר.

היו"ר א. נמיר:

כמה הין בינואר 1985?

ע. כ"ץ:

בינואר 1985 היו רשומים 2,383 אנשים. אלה הם עדיין נתונים עראיים, לא סופיים. יכול להיות שבנתונים הסופיים המספר יפחת.

היו"ר א. נמיר:

מהו כוח העבודה של באר-שבע?

ע. כ"ץ:

את זה יוכלו לתת ידידי, כי אין לי נתונים מדוייקים.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

מה כוח האדם האזרחי בבאר-שבע?

ע. כ"ץ:

אין לי פה נתונים ואני מסתמך על הנתונים של באר-שבע.

היו"ר א. נמיר:

ידעתם שאנחנו עומדים לדון בנושא של באר-שבע והיתם צריכים לבוא מוכנים לנושא הזה. המספר של 2,383 רשומים אינו אומר לנו דבר אם אנחנו לא יודעים מה מספר כוח העבודה בבאר-שבע ומה האחוז של הרשומים מכוח עבודה זה. הלא יש ויכוח ביניכם לבין מועצות הפועלים וראשי המועצות המקומיות בכל הארץ, לא רק בבאר-שבע, אז אתה שולח אותנו לנתונים של מזכיר מועצת הפועלים?

ע. כ"ץ:

אני מדבר על מה שיש אצלנו. רשומים אצלנו לדצמבר 1,522 אנשים שצברו ששה ימי אבטלה ויותר - אני מדגיש שאני מדבר על נתונים עראיים - ו-1,062 אנשים שקיבלו אישורי אבטלה כדי שיוכלו לפנות למוסד לביטוח לאומי. בינואר רשומים 1,493 אנשים שיש להם ששה ימי אבטלה פלוס - פחות מאשר בדצמבר - ו-1,068 אנשים קיבלו אישורי אבטלה כדי ללכת למוסד לביטוח לאומי. רשום אצלנו שהיו 509 הזמנות לעובדים בחודש ינואר, ו-79 הזמנות הועברו לשטחים מכיוון שלא נמצאו להן עובדים.

א. נאווי:

אני מנסה להשלים את דברי תברי: מתוך 600 מהנדסים ומתכננים שהיו בבאר-שבע עזבו בשנה האחרונה 200. פירושו של דבר ששליש מן המהנדסים והאדריכלים כבר אין להם עבודה, הם נמצאים בחוץ, ותהליך העזיבה וסגירת משרדי תכנון נמשך והולך.

אינדיקציה נוספת לעזיבה - מחירי הדירות. מחירי הדירות בבאר-שבע היו גבוהות מעט, יחסית, מאשר בחיפה. היום אני קורא בסטטיסטיקה שהתפרסמה ב"ידיעות אחרונות" ב-1 בפברואר את מחירי הדירות בתל-אביב, ירושלים, חיפה, באר-שבע, פתח-תקוה, חולון, ראשון לציון וקיראון - דירות לא מרוהטות - ואני מוצא שאם ניקח דירות קטנות יותר המחירים הם כאלה: בתל-אביב - מ-190 דולר עד 285 דולר לחודש; בירושלים - מ-180 דולר עד 200 דולר לחודש; בחיפה - מ-100 דולר עד 130 דולר לחודש; בבאר-שבע - מ-50 דולר עד 100 דולר לחודש; בפתח-תקוה - מ-115 דולר עד 140 דולר לחודש; בחולון - 150 דולר לחודש; בראשון לציון - 125 דולר לחודש; בקיראון - 125 דולר לחודש.

ניקח דירות יקרות יותר: בתל-אביב - 415 דולר עד 700 דולר לחודש; בירושלים - 425 עד 650 דולר לחודש; בחיפה - 415 דולר עד 650 דולר; בבאר-שבע - 180 עד 220 דולר; בפתח-תקוה - מ-225 עד 260 דולר; בחולון - 275 דולר; בראשון לציון וקיראון קצת פחות.

אנשים שבאו יחד איתנו, לפני שלושים שנה, לגור בבאר-שבע אומרים שהילדים שלהם אינם חיים בבאר-שבע ואילו יכלו למכור את הדירה שלהם בבאר-שבע ובמחיר הדירה לקנות דירה אחרת באחד הפרברים בצפון הארץ הם היו עושים זאת, אבל הם לא יכולים והם מרגישים את עצמם תקועים.

דוגמה אחרת: משרד התעשייה והמסחר אישר השקעות בנגב, ההשקעות האלה נעצרו ואנחנו מבקשים להמליץ עליהן. ואלה ההשקעות: בירוחם המליצו על השקעה בארבעה מפעלים בסכום של 3 מליון ו-975 אלף דולר; במצפה-דמון המליצו על השקעה של 2,5 מליון דולר; בדימונה המליצו על השקעה של 40 מליון דולר, כאשר מזה 28 מליון דולר למפעל בנחל צ'ין; לבאר-שבע כולה המליצו על השקעה של 5,7 מליון דולר; לערד, לפוספטים בנגב ולמפעל חומצה זרחנית, המליצו על סכום של 11 מליון דולר. אלה נתונים מפברואר 1985. זאת אומרת, אנחנו מצויים במחצית הסכום שיש לערד, בשמינית הסכום שיש לדימונה, ובקצת יותר ממה שיש לירוחם ונתיבות.

אם לא נהיה אזור פיתוח א' לא נתפתח. יש לי מכתב לגבי השאלה של אזור פיתוח א' משרד המדע והפיתוח גדעון פת, מכתב מ-28 בינואר 1985: "הנדון: באר-שבע כאיזור פיתוח א' עבור תעשיות עתירות מדע. בהמשך למכתבך מה-6 בינואר 1985. אכן בזמן היותי שר התעשייה והמסחר ובהקשר להקמת הפארק התעשייתי למפעלי טכנולוגיות חדשניות הודעתי כי אפעל למתן סיווג "איזור פיתוח א'" למפעלים עתירי מדע שיתמקמו בבאר-שבע, במתכונת המעמד שהענקנו לתעשיות דומות בירושלים בשנת 1979. "דף למשקיע", אותו אתה מציין במכתבך, ובו באר-שבע איננה מסווגת כאיזור פיתוח א' בכל הנוגע לתעשיות עתירות מדע, הודפס באוקטובר 1984, זמן קצר לאחר שפרשתי ממשרד

התעשייה והמסחר. בטוחני שפניה שלך למשרד התעשייה והמסחר לתיקון המבוקש אכן תתקבל בהסתמך על ההבטחה שניתנה לך על ידי. אני על כל פנים אפעל בנדון עם שר התעשייה והמסחר עם שובו לישראל. אין לי כל ספק כי השר שרון יתמוך כמוני בנתינת מעמד מועדף לתעשיות עתירות מדע שתבחרנה להתמקם בבאר-שבע ולנצל בכך את כוח האדם של בוגרי בתי הספר המקצועיים בעיר ובוגרי האוניברסיטה אשר יוכלו למצוא בעיר עצמה תעסוקה מתאימה לכישוריהם והכשרתם."

מה אומר לי מר שרון, הממונה על אזורי הפיתוח? - "בתשובה ברצוני להודיעך כי אמנם ניתנה על ידי משרדנו הודעה בדבר הכוונה להעניק לתעשיות עתירות מדע בבאר-שבע מעמד של אזור פיתוח א', אולם לאור המגבלות התקציביות החמורות כיום והמשמעויות הכספיות הרציניות הכרוכות בהעלאת רמת סיווג של אזור פיתוח הוקפאה פעולה זאת כפעולות אחרות הקשורות לאישור השקעות בתעשייה. עם תום ההקפאה וקבלת החלטות חדשות על מדיניות בנושא נשוב ונדון בנושא."

בנס-ציונה יש 4,200 עובדים בתעשייה מתוכמת. אצלנו הקימו ליד האוניברסיטה - אחרי עשר שנות מלחמה - מבנה חממה לתעשיות עתירות מדע, 2,800 מטרים מרובעים עלובים וזה הופסק. בקרית-מלאכי, לעומת זה, ממשיכים לבנות 15 אלף מטרים מרובעים לתעשיות עתירות מדע לתדיראן.

רבותי, באר-שבע שוקעת, נופלת וחיבים להרים אותה. כצעד ראשון צריך לסווג אותה כאזור פיתוח א', אחת אנחנו מתמוטטים.

היו"ר א. נמיר:

אני מבקשת למסור שנשיא אוניברסיטת בן-גוריון בדק את ענין הילודה ומסתבר ש-40% מן הלידות בבית-החולים סרוקה הן לידות של נשים בדואיות, אבל במחלקת הילדים של בית-החולים 60% מן הילדים המאושפזים הם ילדים בדואים.

י. ז'. אמיר:

אני מאד מברך את יושבת-ראש הוועדה שיזמה דיון מיוחד על הבעיות הקשות של באר-שבע, ואומר לכם את האמת: קיבלתי חיזוק בלתי רגיל מכל קודמי, שהיו בוועדה, לגבי דברים שמטפלים בהם במסגרת הכנסת.

טוב שוועדת העבודה והרווחה תדע: הנושא של תעלת הימים - לאחר שהוכר כהצעה דחופה לסדר היום - נמצא בדיון בוועדת הכלכלה. ב-5 לחודש זה התקיים דיון ראשוני בוועדה לאחר שהובא דו"ח של מומחים מארצות-הברית הממליץ להתחיל בתעלה בפרוייקט של השאיבה ולהשאיר זמן ארוך יותר להמשך הפרוייקט כפי שהוצע. הממשלה, תוך שבוע-שבועיים, תקיים דיון ותקבל החלטות. בשביל לעודד את הממשלה צריך לצאת מברק של כל ראשי הישובים בנגב שממליץ לקבל את הדו"ח האמריקאי בדבר התחלת הנושא השאיבתי ליד ים המלח.

דבר שני שלדעתי חשוב: העברת התעשייה הצבאית מרמת השרון לרמת בקע. הנושא נמצא בוועדת החוץ והבטחון, ובניתיים, כשראש הממשלה ביקר באתרים באשקלון, הוא הודיע חד-משמעית שהוא מפשיר סכום של 145 מליון דולר להקמת מפעל בטחוני גדול ברמת בקע. בנוסף לכך יש העברה אינטנסיבית של מחסני תחמושת מאזור יבנה לרמת בקע. צריך לזרז את הנושא הזה כי זה אזור שיכול לתת 3,000 מקומות עבודה לתושבים בסביבה, קרי: באר-שבע, דימונה, ערד, ירוחם ואפילו מצפה-רמון. ענין זה צריך לקבל דחיפות מיוחדת.

אני שמח שבנושא של עתיד ישובי הנגב - שהועלה בכנסת והועבר לוועדת העבודה והרווחה - יתקיים בקרוב דיון ואז אפשר יהיה להזמין את כל אנשי הנגב ולהחליט החלטה כלשהי מה עלינו לעשות כדי למקד את תשומת לב הציבוריות הישראלית לנגב.

בוועדת הכלכלה נמצאת גם הצעה לסדר היום בענין שחרור תקציבי פיתוח לערי הפיתוח, וביתניים, עד הדיון, הביא סגן שר האוצר, בפעילותו האינטנסיבית, לשחרור 40-50 מליון דולר לפחות.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

84,5 מליון דולר.

י.ז'. אמיר:

הסכום הזה ניתן למפעלים קמים או מורחבים בנגב ויש בו כדי לתת תנופה גדולה.

אני מוכרח לציין שקיבלתי מכתב של ראש המועצה המקומית מצפה-רמון, מר כהן, שבו הוא כותב שמצפה-רמון יצאה למרחב אחרי הטיפול שהיה פה, וזאת הודות לפעילות של ועדת העבודה והרווחה.

גם אני רואה את הנושא של אוניברסיטת בן-גוריון כיסוד היסודות להמשך פיתוח הנגב, ולכן צבטו את לבי דבריו של נשיא אוניברסיטת הנגב כשאמר שאם הנגב לא ימשיך בפיתוחו ובתנופתו אין טעם לאוניברסיטה. האוניברסיטה היא הסימן להמשך פיתוחו של הנגב, והנגב הוא המקום היחיד שיכול לתרום למדינה הזאת יותר משהמדינה תורמת לו.

לדעתי עושה המדינה טעויות גדולות בנגב. לדוגמה - הקמת מפעל לתיקון מנועי מטוסים. אתמול בבוקר קיבלתי תשובה מהשר שרון והוא אומר: המפעל יקום בהשקעה של 5 מליון דולר, אבל הוא יקום בקרית-שמונה. כלומר, יצטרכו להעביר מטוסים לתיקון בקרית-שמונה כשהמרכז של כל הבסיסים הוא בנגב וכשיש כבר תשתית מוכנה. אני לא אומר שלא צריך לתת גם לקרית-שמונה, אבל לקרית-שמונה צריך להעביר מוסך גדול שיתן תשובה לדברים רבים ומגוונים בסביבות קרית-שמונה. על כל פנים תשובת השר שרון בענין זה היא חד-משמעית שלילית.

צודקים חברי בקשר לכביש הדו-מסלולי מתל-אביב לבאר-שבע: הנושא הזה טופל ב-1978, התחילו לעבוד עליו ב-1979, והבטיחו שבשנת 1983-1984 הענין יהיה גמור. אני חושש שהוא לא יהיה גמור בעוד שנתיים-שלוש כי העבודה איטית, גם מסוכנת, ובנושא זה צריך לעשות משהו.

בענין הרכבת יש אבסורד, כשהירדנים סוללים את הכביש לעקבה, ואצלנו - שום דבר, ובמקום זה מוציאים עשרות מליוני דולרים, באישור משרד התעשייה והמסחר, כדי להקים מסוע בים המלח ליד מפעל תשלובת ערד. אפשר היה להמשיך את הרכבת, לעשות סיבוב קל לים המלח, ובמחצית הסכום לגמור את הרכבת עד אילת. לצערי, התחילה העבודה במסוע.

לסיכום דברי אני רוצה לומר דבר שאינני נוהג לומר: אם לא נעשה צעד דרסטי של הפסקת כל הפעילות בנגב לעשרים וארבע שעות - שביתה כללית של כל הישובים במקום, כולל הערים, מועצות הפועלים, המועצות המקומיות - אף אחד לא יבין את בעיית הנגב, ומי שלא מבין את בעיית הנגב מחליש את עמידתה של מדינת ישראל.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

הנגב הוא בעיה ידועה, חשובה וראויה לטיפול, אבל בתוך זה יש שאלה משנית. כאשר בוועדת הכספים החליטו לקבוע לשלומי, למעלות ולקרית-שמונה אזור פיתוח א' פלוס הם נמנעו מלהעניק מעמד כזה לנהריה, כי הם ידעו שאם הם יתנו לנהריה אזור פיתוח א' פלוס כל המפעלים יהיו בנהריה.

י.ז'. אמיר:

דימונה, ערד, מצפה-רמון וירוחם צריכות להיות אזור פיתוח א' פלוס, ובאר-שבע - איזור פיתוח א'.

י. פרץ:

אתחיל מן השאלה האחרונה של סגן שר האוצר: היו דברים מעולם. בזמנו אישרו מספר מקומות - לא עיר אלא אזור מסויים - כאזור פיתוח. לדוגמה - עפולה.

א. נאויר:

אנחנו מבקשים אזור פיתוח א' רק לתעשיות עתירות מדע.

י. פרץ:

בזמנו אושר הדבר לאשקלון ועפולה, לצרכי תיעוש, בגלל בעיות מיוחדות. אחר כך אישרנו גם לירושלים.

ש. ארבלי-אלמוזלינו:

אשקלון נשארה אזור פיתוח ב'.

י. פרץ:

אזור התעשייה מסווג כאזור פיתוח א'.

א. ששון:

זה פג באפריל 1984.

י. פרץ:

אבל זה היה.

בזמנו, כשהיתה בעיה בירושלים, החליטה ועדת השרים לענייני ירושלים לתת לתעשיות עתירות מדע מעמד מיוחד לתקופה מסויימת. זאת אומרת, דברים כאלה היו והם לא יכולים לפגוע.

הייתי מתנגד שבאר-שבע כולה תקבל איזור פיתוח א' או א' פלוס, אבל לתעשיות עתירות המדע אפשר לתת את המעמד הזה. אם אנחנו מדברים על מרכזיותה של באר-שבע כעיר, כבירת הנגב, ולא ניתן לה את הדברים האלה, לא יהיה סיכוי לא רק לבאר-שבע אלא גם לדימונה, לירוחם ולכל האזור. יש דברים שבלעדיהם באר-שבע לא תוכל להיות כתובת לתושבי האזור.

עם זאת אני לא מוכן לקבל את דברי נשיא לשכת המסחר בבאר-שבע: אנחנו ננטוש. לא זה צריך להיות הסגנון. אם אתה מאמין במשהו, תיאבק עליו, כי אם אתה נוטש - מה אז? האם זו דרך לבוא לוועדה ולהגיד שתבריך אמרו לך להגיד כך? אני לא חושב שזו הדרך, אני חושב שצריך להתמודד, יחד, עם הבעיות שיש לנו.

מדי פעם אנחנו חוזרים בוועדה לדיון על משברים במקום זה ובמקום אחר. צריך להתחיל לסגור מעגלים, כמו שנסגר העניין של מצפה-רמון ואני חושב שאנחנו צריכים להזמין את שר התעשייה והמסחר ולהתלבש על הנושא של באר-שבע.

היו"ר א. נמיר:

הזמנו אותו.

י. פרץ:

אני פונה לסגן שר האוצר בענין זה, כי אני חושב שהממשלה צריכה לשבת על המדוכה ולהחליט: עדיף שיימצא פתרון לשתי ערים בשנה ולא לכולן, אבל נדע שעל ידי הפתרון אנחנו סוגרים מעגל ולא רק מכבים שריפות - פעילות שלא מביאה אחר כך לתוצאות, דוגמת הטכסים של אתמול. עייפנו מזה.

הדבר הראשון שאנחנו צריכים לעשות: להמליץ על מתן מעמד של אזור פיתוח א' לתעשיות בבאר-שבע. הוועדה צריכה להחליט על כך ולהעביר את המלצתה מבלי לחכות. ברגע שיהיה מעמד כזה, יתר הדברים ירוצו מאליהם.

ש' ארבלי-אלמוזלינו:

אני חושבת שהמגמות שהצגנו לעצמנו מזה שנים, שהגליל והנגב הם אזורים שצריך לתת להם את העדיפות מבחינת פיתוחה של הארץ, לא הלכו בכיוון שרצינו בו. תמיד אמרנו - וזה היה מוסכם על אנשי הנגב - שקודם כל הגליל, אחר כך הנגב, ואחריהם באזור ירושלים, אבל בשנים האחרונות היינו עדים שלא הגליל וגם לא הנגב קיבלו את העדיפות. הנגב היה אחד היעדים המרכזיים הלאומיים שמדינת ישראל היתה חייבת לתת להם את העדיפות, אם לא הראשונה לפחות השניה, אבל גם העדיפות השניה לא ניתנה. הפיתוח לא הספיק ולא עמד באותה פרופורציה שהיינו רוצים.

עם חתימת הסכם השלום חשבו שהפריסה של הצבא בנגב תביא גאולה לנגב ותעמיד אותו על המפה, והנה האכזבה לא איחרה לבוא, והאכזבה היא של כולנו ובמיוחד של ישובי הנגב. עכשיו נקלענו למשבר כלכלי שהוא תולדה של השנים האחרונות שלא היתה צמיחה, שאכלנו את כל הרזרבות שהיו לנו, וכל יום אנחנו מתבשרים על מספר נוסף של דורשי עבודה ומחוסרי עבודה, וביניהם גם אנשי באר-שבע.

מקובל עלי כל מה שנאמר על ידי ראש העיר ומזכיר מועצת הפועלים בהצגת התמונה ולגבי מה שצריך לעשות כדי שבאר-שבע תקבל את המגיע לה כבירת הנגב, כדי שתקבל את המעמד הראוי לה וגם את התמיכה והחיזוק מבחינת פיתוח אותם סוגי עיסוקים, אותם ענפים שמאפיינים את באר-שבע. לא ייתכן שכל הנושא של המדע, והטכנולוגיה הקשורה בנושא הזה - כשיש אוניברסיטת בן-גוריון ויש המידרשה בשדה-בוקר - לא יתן את ביטויו כלפי באר-שבע, כי זו המיוחדות של באר-שבע. הגיע הזמן לשבת על המדוכה מבחינת הטיפוח של ערי הנגב והגליל, מבחינת הסיווג המחודש שלהן בהתאם למציאות שנוצרה כדי לעודד משקיעים שיבואו לאזורים האלה.

קיבלתי מכתב מראש העיר שכעס עלינו, כשדנו על ירוחם בוועדת העבודה והרווחה, כאילו הדאגה שלנו היא רק לירוחם וכלל לא לבאר-שבע. הדאגה שלנו היא לכל הנגב. לכל ישוב צריך לתת את המגיע לו מבחינת הפיתוח כדי שיוכל להתקיים. אחריות זו מוטלת עלינו, ובהתייחסותנו לירוחם לא היתה כוונה לפגוע בבאר-שבע. חיזוק ירוחם צריך להיות אחד היעדים גם של באר-שבע.

א. ניסן:

תלוי במה.

ש. ארבלי-אלמוזלינו:

מה שעמד על הפרק בענין ירוחם היה ענין המשרדים.

א. נאורי:

מה זה יתן לירוחם - עבודה לחמש מנקות?

ש. או בלי-אלמוזלינו:

לא קבענו תכניות אלא התייחסנו בחיוב למגמה שצריך לחזק את המירקם התברתי בירוחם, כי אחרת ירוחם לא יכולה להמשיך. גם באר-שבע צריכה להיות מעונינת בכך שערי הפיתוח מסביב לה תהיינה חזקות ותוכלנה להתקיים בזכות באר-שבע וגם בזכות עצמן. אל תראו את עמדתה של הוועדה - שנקבעת אחרי לימוד עמוק של הנושא ובירור הפרטים - כבאה להחליש את באר-שבע. אנחנו רוצים לחזק גם את באר-שבע וגם את ירוחם ולתת פתרון לבעיות התעסוקה במוקדים האלה. לשמוע היום - גם במצב הכי רע - שבבאר-שבע יש 1,062 איש שמקבלים אישורי אבטלה, זה מדאיג מאד, ואם שומעים על מהנדסים שעזבו את באר-שבע זה מדאיג עוד יותר. משום כך מוטלת חובה על הממשלה, על אלה שמופקדים על נושא התיעוש לשבת על המדוכה ולתכנן מה נותנים לכל מקום ואיך מחזקים כל מקום. אני רוצה שאנשי באר-שבע יראו בדיונים שלנו דאגה גם לבאר-שבע וגם לערים מסביבה.

א. ניסן:

בים המלח עובד רק עובד אחד מירוחם.

היו"ר א. נמיר:

אנחנו יודעים את זה.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

לפני שאומר כמה מלים על בעיית הפיתוח אשלים כמה נתונים ביחס למצב התעסוקה, והנתונים שלי דומים לשל עטר כ"ץ: באוגוסט היו 2,200 דורשי עבודה, באוגוסט - 2,265, ובינואר - 2,382. אם ניקח מובטלים ששה ימים ויותר: באוגוסט - 1,385, בדצמבר - 1,522, בינואר - 1,493. בינואר היו 48 סרבנים, לעומת 110 בדצמבר. בינואר היו 509 הזמנות לעובדים שלא נענו, לעומת 370 בדצמבר. בינואר היו 445 תובעי הבטחת הכנסה לעומת 422 בדצמבר. יש פנים לכאן ולכאן ואפשר לומר שאין שינוי דרסטי בשלושת החודשים האחרונים.

לענין עצמו: משרד העבודה והרווחה קבע קריטריונים - שאומצו על ידינו - לקביעת מקום כמקום שסובל ממצוקת אבטלה, אחד הקריטריונים: מקום שיש בו לפחות 10% דורשי עבודה. אולי אריק ניסן צודק ביחס לסטיה בין מה שנרשם בלשכה ובין מה שקיים במציאות, אבל סטיה זו פועלת על כל הארץ. באר-שבע עדיין לא נמצאת במצב של מצוקה לפי הקריטריונים, ואנשי חיפה, למשל, טוענים שהם במצב יותר גרוע מבאר-שבע.

היו"ר א. נמיר:

אזור חיפה, לפני נתוני שירות התעסוקה, הוא האזור הכי קשה, על זה אין ויכוח.

ש. ארבל-אלמוזלינו:

.9%

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

יש מקומות שבהם יש 11%.

בשנה שעברה ניצל משרד התעשייה והמסחר את תקציב הפיתוח שלו. הוא גמר אותו עד סוף אוגוסט. מאז ועד היום ביצענו חריגה גדולה מן התקציב ושחררנו לאזורי הפיתוח 84 מליון דולר לאלה שהוגדרו כסובלים ממצוקת אבטלה ועוד 10 מליון לכל יתרת הארץ וסילקנו את כל התחייבויותינו במענקים - זאת לתקופה שנגמרת בדצמבר.

לגבי ההקפאה: הרשימה שהוגשה כאן לא מתייחסת למפעלים שבצורת, היא מתייחסת למפעלים שנמצאים בצורת לביצוע. אני לא בטוח שכולם יאושרו, אבל אם מפעל כמו "נחל צין" לוקח להרתבה 28 מליון דולר, זה משנה את כל התמונה. אני גאה על זה שלחצתי על כמה הרחבות, כולל ב"כיתן" וב"פניציה" בירוחם ובדימונה. בסך הכל המצב הוא כזה: ההקפאה נגמרה מראשית פברואר - אין יותר הקפאה - היא נמשכה ששה חודשים וחסכה 10% הוצאות בתקציב, אבל הוצאנו ממנה את עיירות הפיתוח. ב-1 באפריל עומד להיכנס תקציב חדש וכל הבעיה היא לגשר על עוד חודש וחצי. ייתכן שבחודש וחצי אלה נזרים עוד קצת כסף.

הבעיה היא לא של הטווח הקצר, הבעיה היא כיצד להפוך את באר-שבע לעיר שואבת לתעשיות עתירות מדע, שהן לא יהיו רק ב"עמק הסיליקון" שבהרצליה, שם מתחיל להיות ריכוז רציני יותר של תכנה רכה, אבל גם של דברים אחרים. מחר מתקיים דיון בין-משרדי, בדרג של שרים, על מדיניות ההשקעות בכלל ואשתדל להיות לכם לפה. בסופו של דבר ההצעה לסיווג באה למשרד התעשייה והמסחר. אני כשלעצמי מקבל את הגישה. צריך לשבת. אזורי הפיתוח זה מכלול שלם ואי אפשר להגיד שמכל הבחינות העיר צריכה לקבל מעמד, אבל לגבי תיעוש וסוג מסויים של תיעוש זה מתקבל על הדעת. יש לדבר עם השר ועם אנשי ועדת הכספים ויש מקום לרביזיה.

אני חושב שצריך לזרז את הענין בשתי נקודות: לא מיצינו עבור באר-שבע והנגב בכלל את ענין העתקת מחנות הצבא והמיתקנים של הצבא, בחלק בגלל מלחמת לבנון ובחלק בגלל שגיאות שלנו, והענין הזה נמצא בתהליך. במקום השני: לא מספיק עשינו לבאר-שבע בענין התעשיות שקשורות במרכז האוניברסיטאי.

היו"ר א. נמיר:

אמרתי בתחילת הישיבה: שמעתי על רוגזו של ראש העיר, טלפנתי אליו, דיברנו והסיכום היה שאנחנו, כתכרי הוועדה, נקיים דיון עם אנשי באר-שבע ונלמד מקרוב את בעיותיה. אנחנו פועלים בדיונים שלנו על פי הטבלה של שירות התעסוקה לגבי מוקדי אבטלה אקטואליים ואנחנו מאד שמחים שאתם עדיין אינכם נמצאים לא במעגל הראשון ולא במעגל הראשון. לפי הנתונים האחרונים מינואר 1985 נמצאים במעגל הראשון הישובים הבאים, ואני קוראת את שמותיהם לפי סדר חומרת המצב: בית-שאן, מגדל העמק, עפולה, שדרות, נתיבות, אופקים, ירוחם, דימונה, נצרת הערבית. אם כך, תסירו מלבכם שבצפון המצב טוב יותר. במעגל השני נמצאים הישובים האלה: ערד, טבריה, חצור, מצפה-רמון, יקנעם, קרית-שמונה, כרמיאל, צפת ואילת. רשימות אלה פורשות תמונה שהצפון והדרום הם מוקדי אבטלה במידה שווה.

בכמה דברים אנחנו חייבים לסייע לבאר-שבע. באר-שבע באופייה - וזו היתה גדולתה - הוקמה לא כעיר שמתבססת על תעשיות טכסטיל ומזון, ואנחנו יודעים מה זה תעשיות טכסטיל ומזון: זה כוח אדם בשכר יותר נמוך, זו רמת השכלה ממוצעת הרבה יותר נמוכה. הגאווה וסיפור ההצלחה של באר-שבע היו והינם הכור - שהוקם ליד דימונה, אבל חלק גדול מן העובדים גרים בבאר-שבע - האוניברסיטה, התיאטרון, התזמורת ובית-החולים וכן בית הספר לרפואה שהוא יחיד במינו ומה שעשתה באר-שבע בענין זה הוא באמת חלוצי. בתיאטרון יש משבר נורא: באחד הימים או שיתפרק או שיעבור למרכז הארץ. התזמורת - וזו גאווה ישראלית לבוא לקונצרט של תזמורת באר-שבע - העיריה מחזיקה אותה בשיניים. האוניברסיטה, בית-ספר לרפואה ובית החולים סורוקה זה סיפור בלתי רגיל. אם את התשתית החזקה הזאת של באר-שבע לא נחזק - אין באר-שבע. זו תהיה עוד איזה עיר פיתוח במקום כלשהו בנגב.

ההצעה להזמין את שר התעשייה והמסחר עלתה כבר בישיבה הקודמת ובעוד שבועיים וחצי יופיע פה שר התעשייה והמסחר בנושא המדיניות לגבי ערי הפיתוח.

הסיכום שלנו להיום: קודם כל נעשה הכל יחד כדי להעניק לבאר-שבע אזור פיתוח
א' לתעשיות עתירות מדע. אני מאד מכבזת את המישאלה האחראית של ראש העיר שלא דיבר
על כל העיר אלא על תעשיות עתירות מדע.

דבר שני, בענין צה"ל: ניפגש - חבר-הכנסת פרץ, אולי גם חבר-הכנסת שוסטק או
חבר ועדה אחר ואני - מחוץ לישיבה הפורמלית של הוועדה, עם מזכיר מועצת הפועלים,
עם נציגי צה"ל, עם יורם בליזובסקי ממרכז ההשקעות ועם סגן שר האוצר ונעשה הכל כדי
להשפיע על הצבא שכל התהליכים של העברת מה שהובטח להעביר לדרום ייעשו ושכל הנושא
של שדה התעופה יזורז.

לגבי משרדי חברת "פוספטים": זה נושא יותר רגיש, יותר מורכב, יותר מסובך
ואני לא חושבת שבשלב זה אנחנו יכולים להתחייב לפעילות שלנו כזאת או אחרת.

א. ניסן:

אולי לבטל את הביטול.

היו"ר א. נמיר:

הענין ידוע לי ומוכר לי, אבל לא כאן הפורום ואנחנו לא במצב כל כך פשוט.
אני רוצה לסכם רק את הדברים שלפי הערכתי אין לנו קושי לסייע בהם לבאר-שבע.

אשר לנושא הבדואי: רבותי, למדינת ישראל יש מחוייבות גדולה מאד לאוכלוסיה
הבדואית. אני מתרשמת שאין בכלל היערכות בנושא זה, והוועדה תקיים דיון מיוחד בכל
נושא התעסוקה של הבדואים - נתחיל מן הדרום - כשלדיון זה נזמין גם אתכם. אני
מבקשת משירות התעסוקה לתכונן לדיון הזה, להכין את הנתונים וגם להביא הצעות.

י. פרץ:

כדאי שיעבירו לנו קצת חומר לפני הישיבה.

היו"ר א. נמיר:

אבקש ממזכירת הוועדה להכין חומר על כוח העבודה באוכלוסיה הבדואית, על
ההתפלגות, על רמת ההשכלה ועוד.

אני מודה לאורחים ואני מודיעה שנעשה את כל המאמצים כדי ליישם את מה
שהבטחנו.

הישיבה נעולה.

(הישיבה ננעלה בשעה 13.10)